

Motion till riksdagen

1988/89:A255

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Rätten till ett meningsfullt arbete

Den långvariga högkonjunkturen förväntas avmattas under 1989. Runt hörnet väntar en lågkonjunktur. Trots att sysselsättningen är i topp, attraktiv arbetskraft har en god marknad och att arbetslöshetsstatistiken visar goda siffror inger utvecklingen oro.

Monopoliseringen och maktkoncentrationen inom hela näringslivet har ökat. Den extrema anpassningen till de imperialistiska företagens villkor och EG-utvecklingen, gör det svenska näringslivet sårbart. Priset för denna politik – som leds i samförstånd mellan kapitalet och regeringen – drabbar de arbetande människornas flertal genom att de regionala obalanserna består, kunnande flyttas ut från utsatta regioner och regionernas framtid utarmas.

Löne-, inkomst- och utbildningsklyftorna ökar i samhället. Många är de som slås ut ur arbetslivet på grund av arbetsmarknadens orimliga villkor. Riksförsäkringsverket räknar med ytterligare 11 000 förtidspensionärer 1989 och i december 1989 kommer 363 000 personer att uppbära förtidspension. De långtidssjukskrivnas skara uppgår till 141 000 som varit sjuka 90 dagar och 108 000 som varit sjukskrivna mer än 180 dagar.

Förutom att många av de förtidspensionerade och långtidssjukskrivna är borta från arbetslivet genom att kraven är omänskliga eller att miljön är dålig är ca 50 000 öppet arbetslösa, ca 150 000 är i någon form av arbetsmarknadsåtgärder och ca 175 000 är latent arbetslösa eller undersysselsatta.

Med den ökande uppmärksamheten på den totala arbetsmiljösituationen framstår allt mer kravet på ett arbete som är både meningsfullt och bra ur miljösynpunkt, som en huvudfråga för dagens samhällsutveckling.

Allas rätt till ett meningsfullt arbete i en god miljö blir allt angelägnare när vi ser till den utveckling som kapitalet vägleds av och den politiska katastrof den "tredje vägens politik" inneburit för dem som inte tillhört etablissemanget eller haft turen tillhöra ett bristyrke.

Arbetsmarknaden kännetecknas av brist på folk till industri och vårdsektor samt vissa andra yrkeskategorier. Samtidigt utsorteras många från arbetslivet genom den totala arbetsmiljöns effekter. Arbetsköparna och kapitalet kan i detta läge tvingas att satsa mer på miljön när tillgången på arbetskraft är mindre än tidigare.

I detta perspektiv är närmandet till EG oroande, med gemensam arbetsmarknad och därav följande arbetskraftsinvandring. Att i Europa jämna ut arbetslösheten hjälper varken arbetarrörelsen i det arbetslöshetsdrabbade Europa eller arbetarrörelsen i Sverige.

Ett ohämmat arbetskraftsutbud skulle vara "bingo" för kapitalet och

Bertil Ohlins gamla tes om 5 procents arbetslöshet skulle då gå i uppfyllelse. Det svenska kapitalet skulle välja och vraka bland arbetskraften i hela Europa i stället för att skapa drägliga arbetsvillkor för dem som arbetar i Sverige. Vi löser inga arbetslöshetsproblem i Europa genom att exportera arbetslöshet till andra länder. Uppgiften för den europeiska arbetarrörelsen är att gå samman och ta kamp mot det EG-kapital som nu utarmar miljontals arbetare, i stället för att sprida illusionen att EG-kapitalet kan påverkas inifrån.

Mot. 1988/89
A255

På kapitalets villkor

Rätten till meningsfullt arbete för alla kan aldrig förverkligas hand i hand med storfinansens. Regeringens politik fortsätter emellertid att utvecklas på kapitalets villkor utan tendens till självständiga villkor och idéer utifrån arbetarklassen och arbetarrörelsens bas. Den hotar att undergräva samhälls utveckling och framtid. Några exempel:

- Kapitalets exportinriktning innebär utlandsinvesteringar och kapitalexport med stora förluster av jobb i Sverige. Storfinansens allt mer tilltagande internationalisering hotar Sveriges självständighet.
- Otillräckliga investeringar i svenskt näringsliv undergräver sysselsättning och en effektiv hemmamarknad. Sverige blir allt mer utlandsberoende. Importen av insatsvaror till industrin skapar balansproblem. Statsmakterna (regeringen) har anpassat Statsföretag och löntagarfondernas roll till kapitalets exportorientering.
- Den nya tekniken slår ut mängder av arbeten, när den utformas på grundval av nuvarande maktförhållanden.
- Den offentliga sektorn stryps. Den underordnas storfinansens ideologiska inriktning med privatisering och motverkar en utveckling av den offentliga sektorn med service-, sociala och kollektiva behov, som är grunden för en arbetsskapande politik.
- Sextimmarsdagen används inte som ett medel att förhindra arbetslöshet. I stället föder dagens arbetstidspolitik nya arbetslösa och utslagna.
- Regionalpolitiken underordnas kapitalets strukturomvandling och dess koncentrationssträvanden. Regioner utarmas på arbete, kunskap och kultur.
- Den totala livsmiljön och inte minst arbetsmiljön försämras. Det räcker inte att tala om miljö. Det krävs åtgärder där makt och styrmedel används.

Regeringspolitiken på kapitalets villkor innebär ett accepterande av en viss permanent arbetslöshet och utsortering från arbetsmarknaden med fortsatt regional obalans. Äldre arbetskraft slås ut från arbetsmarknaden. Ungdomen får svårt att få ett fast arbete. Kvinnor hänvisas till de sämst värderade jobben, med de lägsta lönerna och sämsta arbetsförhållandena. De arbetshandikappade har fortsatt svårt att finna en plats på arbetsmarknaden. Löne-, utbildnings- och hälsoklyftorna ökar och arbetarklassens och arbetarrörelsens politiska medvetenhet sjunker i takt med socialdemokratiens klassamarbetspolitik.

När högkonjunkturen viker och en lågkonjunktur innebär arbetslöshet och ytterligare regional obalans är det viktigt att redan nu ta itu med sårbarheten i det svenska näringslivet.

En alternativ politik inför 1990-talet kan bara bäras upp av arbetarrörelsen. Kampen mot arbetslösheten är en huvudfråga som hela arbetarrörelsen måste mobiliseras i. Kampen mot arbetslösheten måste också förenas med kvinnofrigörelsen.

Landets ekonomiska politik och statens insatser måste inriktas på att bekämpa arbetslösheten. Statsföretag, löntagarfonder, regionalpolitik m.m. behöver omvandlas till redskap för en arbetsskapande politik.

Utifrån denna grund kan en nationell politik formuleras för arbete åt alla, där följande huvudpunkter ställs i centrum.

1) Näringsliv och arbetsliv skall utformas från en nationell självständighet grundad på internationell solidaritet. Utformning av produktion, tjänster, service och konsumtion skall utformas i samklang med social nytta, en bra miljö, ett människovärdigt arbetsliv utan utslagning, en regional balans, med att klassklyftor och odemokratisk maktutövning elimineras och med människors behov av ett liv i icke kommersiell riktning.

2) Ett nationellt industrialiseringsprogram i samhällelig regi upprättas. Programmet tar sikte på att ge industrin en nationell bas med en ny struktur samtidigt som industriarbetet ges ett nytt och mer kvalitativt innehåll.

3) Ett omfattande program för samhällets grundläggande sociala behov upprättas. Programmet skall omfatta satsningar på vård, omsorg, service och undervisning samt kultur. Till programmets servicedel hör onekligen kommunikationer till ett av det väsentligaste. 2 miljarder kronor bör satsas första budgetåret på arbetsmarknadsåtgärder i detta program.

4) En allmän arbetstidsförkortning ingår i en politik för arbete åt alla. En arbetstidsförkortning kan motverka utslagning och även förbättra människors sociala livsvillkor.

5) Arbetsmarknadspolitiken reformeras och inriktas på att skapa bestående arbeten och färre provisorier. Arbetsmarknadspolitiken skall även integreras med regionalpolitik och ekonomisk politik för arbete åt alla.

AMS roll underordnas kapitalets intressen

Dagens arbetsmarknadspolitik bygger på samma ideologiska grundprinciper och har samma politiska målsättning som präglar hela den ekonomiska politiken för övrigt.

Som en aktiv och integrerad del av den allmänna ekonomiska politiken arbetar man för att minska strukturella obalanser, enbart genom en villkorlös anpassning till de krav som industrin ställer. Krav som underlättar industrins rekrytering, individens omställning till nya arbetsuppgifter och krav angående arbetskraftsutbudets sammansättning och arbetskraftens rörlighet.

Det har skett en kraftig förskjutning av arbetsmarknadspolitikens roll och målsättningar. Från att ha varit ett instrument för att dämpa konflikterna mellan olika mål för den allmänna ekonomiska politiken och genom olika

Åtgärder mildra de negativa effekterna av den industriella och ekonomiska utvecklingen, har man nu en annan roll. Nu prioriterar man enbart åtgärder som syftar till att underlätta och påskynda industrins strukturella omvandling helt på arbetsgivarnas egna villkor, vilket ytterligare förvärrar den regionala obalansen och ökar klassklyftorna i samhället.

Detta gör man på ett sätt som innebär att man inte bara underlåter att ifrågasätta den nuvarande ekonomiska maktstrukturen, utan genom intensifierade insatser på området snarare bidrar man till att ytterligare befästa densamma.

Ett effektivare AMS med ökade kunskaper och service, som innebär snabbare platsförmedling och kortare handläggningstider för de sökande, kan inte skymma det faktum att arbetsmarknadspolitiken och AMS roll underordnas kapitalets intressen.

Den nya s.k. serviceinriktningen eller ökade rationaliteten innebär inget annat än att AMS blir ett serviceorgan för näringslivet. Går det överhuvudtaget att tala om rationalitet i ett samhälle och i institutioner som vanligtvis utmärks av grundläggande motsättningar mellan olika klassers och gruppers kort- och långsiktiga intressen, utan att närmare precisera vad det innebär?

Kan man tala om ökad effektivitet eller rationalitet för ett statligt verk som i sig sägs ha dubbla roller, och en neutralitet i förhållandet till sina två "kunder". Samtidigt som man helt prioriterar näringslivet på ett sätt som strider mot de mål, värderingar och prioriteringar som lagts fast i den arbetsrättsliga lagstiftningen? Till den frågeställningen är svaret givet.

AMS:s ledning och även arbetsmarknadsministern tycks tro att arbetsgivare som upplever att de får en bra och snabb service från arbetsförmedlingen sannolikt skall bli mera mottagliga för förmedlingens argument att anställa sökande i andra utsatta positioner osv.

Men verkligheten i dag är precis den motsatta, dvs. att arbetsgivarna tenderar att ta ett allt mindre ansvar för de utsatta grupperna. Arbetsgivarna intar numera en alltmer avvisande hållning till att anställa människor som på olika sätt avviker från en norm, som något tillspetsad kan anges vara "svensk vit man i åldern 25-35 år med lång arbetslivserfarenhet".

Vpk anser att det enda effektiva sättet för handikappade eller personer med arbetshinder att få anställning är en konsekvent tillämpning av exempelvis: lagen om obligatorisk platsanmälan, främjandelagen, jämställdhetslagen, diskrimineringslagen, arbetsmiljölagen m.fl.

Arbetsmarknaden i dag befinner sig i en situation där det å ena sidan finns en kronisk och långvarig arbetslöshet bland personer som inte kan placeras in i produktionen och som arbetsförmedlingen gör mindre och mindre för att hjälpa. Å andra sidan finns det en ökad efterfrågan på arbetskraft av företag som har råd att välja och vraka bland den befintliga arbetskraften för att anpassa den till nya s.k. högproduktiva utsagningsmetoder, som ökar utslagningen av arbetskraften.

Den nuvarande näringslivsinriktning som arbetsmarknadspolitiken har, med en villkorlös anpassning till näringslivets allt mer stegrande krav, kan inte accepteras. Den leder också till en ökad segregation som drabbar framför allt kvinnor, invandrare och handikappade. Det är en segregation som leder bort från industrijobb och över till en koncentration på låglavlöna-

de serviceyrken. Den följs av en social, ekonomisk, men också bostadsmässig segregation som ökar klassklyftorna i Sverige.

Detta är en följd av en missriktad arbetsmarknadspolitik som enbart syftar till att tillfredsställa de tillväxtpolitiska målen.

Från arbetsmarknadsverket kommer numera krav också på skolan. Man begär att även gymnasieutbildningen skall anpassas till de krav som industrin ställer.

Det är naturligtvis självklart att en av målsättningarna med arbetsmarknadspolitik är att skaffa jobb åt folk, men samtidigt är arbetsmarknadspolitikens, arbetsmarknadsutbildningens och skolväsendets uppgift enligt arbetarrörelsens målsättningar att genom en bred och allsidig utbildning verka för att utjämna utbildningsklyftorna i samhället och på så sätt bidra till jämlikhet och social utjämning.

Bortser man från den aspekten, vilket AMS tycks göra i dag, bidrar man till att cementera och öka klassklyftorna i Sverige.

Sätt svenskarna på "skolbänken"

Sätt de svenska arbetarna på skolbänken som ett rejält grepp att utjämna utbildningsklyftorna i samhället. En teknisk-humanistisk utbildning för de som enbart har 9-årig skolutbildning är nödvändig. Arbetsmarknadspolitikens främsta mål vore att förverkliga Ingvar Carlssons Gävle-tal 1984 där han lovade ett nationellt folkbildningsprogram för alla med sikte på den nya tekniken och ett rättvist arbetsliv.

En satsning på en teknisk-humanistisk utbildningsreform skulle innebära att arbetsmarknadspolitikens understödjer ett humanistiskt arbetsliv där människan ses som ett "investeringsobjekt" i stället för att vara en "förbrukningsvara" eller slit-och-släng-vara.

AMU och andra vuxenutbildningsanordnare skulle kunna spela en helt ny roll i arbetsmarknadspolitikens genom denna nya inriktning av verksamheten. Det kräver att AMU:s inriktning förändras i grunden från den kortsiktiga företagsanpassade utbildningen till att vara offensiv för kunskap och humanism i arbetslivet.

Riksdagens beslut för några år sedan om en helt ny organisation för den särskilt anordnade arbetsmarknadsutbildningen måste förändras. Den nya organisationen innebar, enligt vår mening, en kvalitativ förändring av AMU:s verksamhet och målinriktning till ännu större företagsanpassning än tidigare, vilket innebär att AMU helt omvandlats till ett serviceorgan för näringslivet.

Arbetsmarknadsutbildningens högtidligt proklamerade fördelningspolitiska mål, som innebär stöd till dem som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden, skjuts i bakgrunden till förmån för de tillväxtpolitiska målen.

Förläggningen av hela utbildningar eller delar av utbildningar till reguljära arbetsplatser innebär för det första att man stegvis suddar ut gränserna mellan arbetsgivarnas och samhällets ansvar för fort- och vidareutbildning av de anställda. Därigenom överför man en större del av personalutbildningskostnaderna på samhället.

Det betyder att arbetsmarknadsutbildningens primära målsättning blir åtgärder som stimulerar, underlättar och påskyndar industrins strukturella omvandling i stället för åtgärder som tillvaratar de arbetslösas och riskgruppernas intressen under denna omvandlingsprocess.

Vpk anser att arbetsmarknadsutbildningen är en del av samhällets vuxenutbildning och att den bör verka för att stödja dem som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden. Det bör ske genom åtgärder som syftar till att överbrygga utbildningsklyftorna och därigenom verkar för ökad jämlikhet och social rättvisa. Därför bör utbildningen vara allsidig och bred, och den bör hållas på så hög nivå som möjligt. Den nuvarande inriktningen, med en kraftig företagsanpassning, står i direkt strid mot krav om utbildningens kvalitet.

Vpk ser de nyligen beslutade förändringarna av AMU:s verksamhet som ett led i raden av åtgärder för intimare samarbete mellan staten och kapitalet. Vi ser det också som ett led i en djupgående, accelererande och oroväckande korporativistisk process, där samhället spelar en allt mer aktiv roll, när det gäller att stödja det privata näringslivets förändringar. Det privata näringslivets egna villkor och kalkyler får vara bestämmande för förändringarna, oavsett vilka sociala konsekvenser dessa förändringar får. Staten verkar numera som ett instrument som garanterar individens fullständiga och oreserverade anpassning till industrins lönsamhetskrav. Därför skjuts arbetsmarknadsutbildningens fördelningspolitiska och sociala mål åt sidan och arbetsmarknadsutbildningen omvandlas till ett serviceorgan för det privata näringslivet.

Vpk anser att AMU bör frigöras från den markanta företagsanpassning den har i dag. Den bör som en del av vuxenutbildningen verka för uppfyllelsen av fördelningspolitiska och sociala mål, genom en allsidig och bred utbildning som syftar till att överbrygga utbildningsklyftorna. Följaktligen bör målgrupperna för verksamheten i första hand vara de arbetslösa eller de som riskerar att bli det.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär ett program för meningsfullt arbete åt alla i en god miljö i enlighet med vad i motionen anförts,
2. att riksdagen till statsbidrag för kommuner och landsting för budgetåret 1989/90 upptar ett särskilt anslag om 2 000 000 000 kronor för att förbättra arbetsmiljö, öka personaltätheten och värdera upp arbetena inom vård, omsorg och skola,
3. att riksdagen hos regeringen begär ändrad inriktning av AMU:s verksamhet i enlighet med vad i motionen anförts,
4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till att AMS:s roll i arbetsmarknadsutbildningen förändras i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 25 januari 1989

Mot. 1988/89
A255

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)